

Studium interwencji

Tytuł interwencji: Skuteczne sposoby prowadzenia komunikacji jednokierunkowej z rodzicami

Poziom interwencji:

Oddziaływanie na nauczycieli specjalistów; Oddziaływanie na nauczycieli;
Oddziaływanie na rodziców

Etap edukacyjny:

Przedszkole, szkoła podstawowa klasy 1–3, szkoła podstawowa klasy 4–8, szkoła ponadpodstawowa

Kategoria interwencji:

interwencja szkoleniowa (kierowana do nauczycieli danej szkoły)

Problem:

Współpraca między nauczycielami i rodzicami ma na celu wspieranie rozwoju edukacyjnego i społecznego uczniów. Tymczasem często nie dość, że nie ułatwia dzieciom funkcjonowania w szkole, to jeszcze jest powodem frustracji dorosłych. W relacji szkoła–dom pojawia się wiele sytuacji wywołujących napięcie. Obie strony często mają poczucie, że nie uzyskują potrzebnego wsparcia ani zrozumienia, co z kolei spowalnia lub uniemożliwia proces poszukiwania i wdrażania rozwiązań. Problem pogłębia się, gdy w klasie uczą się dzieci i młodzież o zróżnicowanych potrzebach. Ich rodzice często mają już za sobą trudne doświadczenia związane z funkcjonowaniem ich dziecka w szkole oraz współpracą z nauczycielami. Negatywne podejście obu stron utrudnia efektywną współpracę.

W komunikacji między nauczycielami a rodzicami dominują wiadomości dotyczące występujących w czasie lekcji i innych zajęć szkolnych zachowań zaburzających

porządek, utrudniających nauczycielowi prowadzenie zajęć. Nauczyciele błędnie zakładają, że przekazywanie rodzicom informacji o złych zachowaniach sprawi, że te zachowania ustąpią. Rodzice uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi często otrzymują wiele wiadomości o powtarzających się zachowaniach dzieci, które wynikają z ich kondycji psychofizycznej. Rodzice nie mają możliwości zmiany tych zachowań.

Nauczyciele nie planują celów, efektów ani kanałów komunikacji z rodzicami.

Cele:

1. Cel nr 1

Rozwijanie u nauczycieli i specjalistów umiejętności podejmowania profesjonalnej refleksji nad komunikacją, którą prowadzą z rodzicami.

2. Cel nr 2

Poszerzenie znajomości skutecznych sposobów prowadzenia komunikacji jednokierunkowej z rodzicami.

3. Cel nr 3

Wdrożenie narzędzi komunikacji dostosowanych do potrzeb rodziców i nauczycieli i podnoszących jakość porozumienia między rodzicami i nauczycielami.

Ogólny opis interwencji:

W ramach interwencji specjalista przeprowadzi z grupą zainteresowanych nauczycieli cykl spotkań, w trakcie których wprowadzone zostaną narzędzia umożliwiające rozwój współpracy z rodzicami. Między spotkaniami nauczyciele będą wdrażać proponowane rozwiązania, a specjalista będzie ich wspierał w pokonywaniu trudności. Na podstawie doświadczeń z warsztatów i współpracy z nauczycielami specjalista będzie mógł opracować rekomendacje dla pozostałych nauczycieli. Rekomendacje mogą stanowić podstawę do ujednolicenia strategii komunikacji w całej szkole.

W czasie warsztatów nauczyciele i specjalista przeanalizują warunki, w jakich przebiega współpraca między rodzicami a nauczycielami. Specjalista pomoże

nauczycielom określić, za co są odpowiedzialni, a za co odpowiedzialność ponoszą rodzice. Potem nastąpi etap doskonalenia metod komunikacji. Nauczyciele opanują techniki związane z komunikacją jednokierunkową (Graham-Clay, 2005). Po pierwsze, nauczają się formułować informacje o trudnym zachowaniu ucznia, ćwicząc opisywanie sytuacji językiem faktów. Po drugie, nauczają się formułowania propozycji tego, w jaki sposób rodzice mogą wesprzeć w domu działania prowadzone przez nauczyciela w klasie. Ostatnim etapem będzie ćwiczenie przez nauczycieli pisania skutecznych pochwał, by wdrożyć się w proces informowania rodziców o postępach dziecka.

Interwencja może być zastosowana w każdej szkole, w której nauczyciele chcą zmodyfikować dotychczasowy model komunikacji z rodzicami. Szczególnie sprawdzi się on w klasach, w których nauczyciele określają współpracę z rodzicami jako trudną lub wymagającą, na przykład ze względu na zróżnicowane potrzeby edukacyjne uczniów lub obecność uczniów z doświadczeniem migracji.

Podstawy naukowe interwencji:

Zaproponowana interwencja opiera się na następujących przesłankach teoretycznych popartych licznymi badaniami opisywanymi w literaturze przedmiotu. Podstawą i punktem wyjścia jest postulat sformułowany między innymi przez Christenson i Havsy (2004) wskazujący, że współpraca edukatorów oraz opiekunów stwarza okoliczności do rozwoju społecznego, emocjonalnego i edukacyjnego uczniów. Ponieważ nauczyciele i rodzice mogą mieć inne wyobrażenia dotyczące dobrej edukacji (Sallaku, 2012), konieczne jest podjęcie działań, które pomogą zbudować pozytywną atmosferę wokół ich współpracy (Marzano, 2003). Działania te powinny opierać się na prowadzeniu dialogu, który „polega na zbieraniu informacji o uczniu i wspólnym ustalaniu możliwych sposobów wsparcia/pomocy, na wrażliwości i wzajemnym zaangażowaniu się w ten proces” (Lemańska-Lewandowska, 2013, s. 125). Niezbędnym elementem tego procesu powinna być komunikacja dotycząca wzajemnych oczekiwań (Bender, 2005).

Badania wskazują, że trudniej jest zbudować efektywną współpracę rodziców dzieci ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi ze szkołą, niż z rodzicami dzieci o typowym rozwoju, co może być spowodowane wieloma czynnikami, np.: poczuciem niższej efektywności zaangażowania w pomaganie dzieciom, większym przemęceniem czy rozbieżnościami między rodzicami a nauczycielami dotyczącymi uzyskania możliwych postępów przez dzieci (Szumski, Karwowski, 2015).

Wykorzystanie komunikatów opartych na mocnych stronach jest niezbędne w procesie włączania uczniów i rodziców ze zróżnicowanymi potrzebami i służy nie tylko uczniom i rodzicom, ale także nauczycielom, którzy dzięki unikaniu języka skupionego na deficytach zmieniają sposób, w jaki postrzegają swoich uczniów i ich możliwości (Harkness, Walker, Meyer, 2022).

Strategia działania:

Specjalista zaprasza do współpracy nauczycieli, którzy chcą zmodyfikować sposoby współpracy z rodzicami. Warto wybrać osoby chętne, zainteresowane włączaniem do współpracy rodziców uczniów. Specjalista realizuje interwencję poprzez organizację 5 spotkań z grupą nauczycieli. Zapewnia wsparcie przy wdrażaniu proponowanych rozwiązań. Do prowadzenia spotkań specjalista wykorzystuje treści opisane w przewodniku oraz poznane na szkoleniu. Przed pracą z nauczycielami specjalista może przeczytać dostępne w dzienniku elektronicznym informacje przesyłane między nauczycielami a rodzicami, aby sprawdzić, jakie są mocne strony i obszary do rozwoju komunikacji w szkole.

Poniżej znajduje się opis kolejnych kroków realizacji interwencji.

Krok 1. Nawiązanie współpracy

Specjalista przedstawia w szkole możliwość współpracy nauczycieli ze specjalistą, np. w czasie rady pedagogicznej lub poprzez dziennik elektroniczny. Prezentuje schemat prowadzenia interwencji obejmujący cykl spotkań grupowych oraz wsparcie podczas działań wdrożeniowych. Specjalista może zainicjować rozmowę dotyczącą trudności, z jakimi mierzą się nauczyciele we współpracy z rodzicami, oraz przedstawić im przykładowe zagadnienia, które będą poruszone w czasie

warsztatów. Krótko opisuje narzędzia rekomendowane do współpracy z rodzicami (określanie stref odpowiedzialności i wpływu, opisywanie sytuacji językiem faktów, różnicowanie oczekiwań wobec rodziców, stosowanie pozytywnych komunikatów) oraz zapewnia, że nauczyciele otrzymają wsparcie potrzebne do pokonania trudności. Prosi o zgłoszenie się chętnych nauczycieli, sam może także zaproponować udział konkretnym osobom, które identyfikuje jako potencjalnie zainteresowane bądź potrzebujące wsparcia w tym obszarze.

Krok 2. Warsztat nr 1 – Obszary odpowiedzialności i wpływu

Specjalista zaprasza chętnych nauczycieli na pierwsze spotkanie, które będzie poświęcone kwestii zakresu odpowiedzialności i wpływu nauczyciela i rodziców/opiekunów. Na podstawie materiałów dostępnych w przewodniku przygotowuje ćwiczenia, np. wymienia różne obszary odpowiedzialności i prosi nauczycieli o określenie, które należą do rodziców, a które nauczycieli (np. odpowiedzialność rodziców – dbanie o realizację obowiązku szkolnego, odpowiedzialność nauczycieli – wybór metod pracy na lekcji). Specjalista wykorzystuje to ćwiczenie do omówienia pojawiających się różnic w wyborach poszczególnych nauczycieli, wyjaśnienia wątpliwości i omówienia konsekwencji podjęcia bądź rezygnacji z odpowiedzialności.

Bardzo ważne jest, aby spotkanie pozwoliło nauczycielom podjąć refleksję na temat konsekwencji przekierowania odpowiedzialności na rodziców. Specjalista powinien upewnić się, że nauczyciele rozumieją, że odpowiedzialność jest połączona z wpływem, a wpływ z odpowiedzialnością.

Na zakończenie spotkania specjalista prosi nauczycieli o to, aby przed kolejnym spotkaniem przeanalizowali informacje, które pisali do rodziców w dzienniku elektronicznym i określili, jakiego obszaru odpowiedzialności one dotyczyły.

Krok 3. Indywidualne działania nauczycieli przy wsparciu specjalisty

W okresie między spotkaniami nauczyciele, podejmując komunikację z rodzicami, określają, którego obszaru odpowiedzialności/wpływu dotyczy dana sprawa. Próbują eliminować komunikaty niepotrzebne, tzn. takie, które dotyczą spraw, na które ma wpływ i za które jest odpowiedzialny wyłącznie nauczyciel. W razie wątpliwości konsultują się ze specjalistą. Przygotowują na kolejne spotkanie przykładowe wiadomości napisane do rodziców.

Krok 4. Warsztaty nr 2 – Formułowanie komunikatów o zachowaniach trudnych

Specjalista przed spotkaniem zbiera przykładowe wiadomości pisane przez nauczycieli. Dowiaduje się, jakie zaobserwowali trudności. W pierwszej części spotkania w razie potrzeby omawia trudności, przypomina najważniejsze wiadomości z poprzedniego spotkania.

Główna część spotkania poświęcona ma być formułowaniu wiadomości do rodziców na temat wymagających korekty zachowań uczniów. Specjalista zaczyna od ćwiczenia w rozróżnianiu faktów od opinii. Można przeprowadzić je, bazując na uwagach z dziennika elektronicznego szkoły lub przykładach umieszczonych w materiałach. Ćwiczenie należy zakończyć przeformułowaniem uwag na informacje o zachowaniu oparte na faktach. Następnie specjalista wprowadza technikę FUKO (Fakty – Uczucia – Konsekwencje – Oczekiwania), przydatną do porządkowania struktury wiadomości. W czasie warsztatów nauczyciele ćwiczą umiejętność pisania informacji o zachowaniu ucznia językiem faktów oraz określania oczekiwanego wsparcia ze strony rodziców. Próbują eliminować komunikaty niepotrzebne, tzn. takie, przy których nie potrafią określić celu bądź możliwych/pożądanych efektów.

Krok 5. Indywidualne działania nauczycieli przy wsparciu specjalisty

Wdrożenie przez nauczycieli zasad pisania informacji o zachowaniu uczniów.
Stosowanie języka faktów, określanie oczekiwań w stosunku do działań rodziców zgodnie ze strefą wpływu i odpowiedzialności.

Krok 6. Warsztaty nr 3 – Formułowanie pozytywnych komunikatów

W czasie kolejnego grupowego spotkania nauczycieli specjalista podkreśla wagę przekazywania rodzicom uczniów informacji o postępach ucznia, doceniania pozytywnych zachowań. Specjalista, wykorzystując materiały zawarte w module, wprowadza narzędzia wspierające nauczycieli w zauważaniu pozytywnych zachowań ucznia i jego mocnych stron. Ćwiczy z nauczycielami umiejętność pisania pochwał.

Krok 7. Indywidualne działania nauczycieli przy wsparciu specjalisty

Nauczyciele przed kolejnym spotkaniem starają się dostrzegać pozytywne zachowania uczniów i informować o nich rodziców. Ćwiczą pisanie pochwał. W komunikacji z rodzicami stosują model FUKO.

Krok 8. Warsztaty nr 4 – System komunikacji w klasie i szkole

W czasie spotkania nauczyciele omawiają, jak powinien funkcjonować system komunikacji nauczyciela i rodziców: kto powinien być zaangażowany w komunikację, w jakich sytuacjach, jakie są dostępne kanały komunikacyjne, jakie sposoby komunikacji stosuje się regularnie, co zrobić w sytuacjach nagłych. Nauczyciele przygotowują wizualizację procesu komunikacji w swojej klasie, uwzględniając regularne informowanie rodziców o pozytywnych zachowaniach ucznia. Specjalista dba o uwzględnienie w modelu komunikacji nauczyciela współorganizującego kształcenie i/lub asystenta międzykulturowego.

Krok 9. Warsztat nr 5 – Podsumowanie działań

W rozmowie nauczyciele analizują swoje działania, zastanawiają się, które z nich przynosiły najlepsze efekty. Dzieli się sukcesami, omawiają trudności. Wyciągają wnioski, co jeszcze można zrobić lepiej w procesie komunikacji w rodzinach uczniów. Ważnym elementem spotkania podsumowującego jest wzajemne docenianie podjętych działań i wysiłku włożonego w pracę.

Po zakończeniu cyklu spotkań specjalista może opracować rekomendacje, które mogą być podstawą tworzenia strategii komunikacji dla całej szkoły. Może także zorganizować drugi cykl szkoleń dla innych nauczycieli.

Czas trwania:

Minimalny czas trwania interwencji to trzy miesiące. Optymalny czas trwania interwencji to jeden semestr. Interwencja obejmuje organizację 5 spotkań.

Monitorowanie i ewaluacja skuteczności:

W opisanej interwencji specjalista wspiera nauczyciela. W związku z tym monitorowanie i ewaluacja skuteczności powinny być prowadzone przez specjalistę lub wychowawcę (albo wspólnie). Ankiety dla nauczycieli oraz dla rodziców warto wykorzystać na początku i na końcu procesu zmiany modelu komunikacji, np. w odstępie 3–6 miesięcy. Porównanie wniosków z przeprowadzonych ankiet może posłużyć specjalistcie do zaplanowania działań na kolejny okres.

Ryzyko/zagrożenia w realizacji:

Zbyt wysokie oczekiwania nauczycieli wobec wpływu działań rodziców

Nauczyciele, napotykając na trudną sytuację w pracy z uczniem, podejmują kontakt z rodzicami, wierząc, że interwencja rodziców wyeliminuje problem. Niestety, tak dzieje się bardzo rzadko, szczególnie gdy dotyczy to uczniów ze specjalnymi potrzebami. Zmiana zachowania jest długotrwałym procesem i jednorazowa interwencja nie będzie mieć dużego wpływu, nawet jeśli przeprowadzona będzie prawidłowo. Wpływ na zmianę zachowania można osiągnąć poprzez opracowanie

oraz wdrożenie konkretnych działań, stosowanie sprawdzonych narzędzi. Upomnienia udzielane ustnie nie mają potwierdzonej skuteczności. Przecenianie wpływu i możliwości rodziców utrudnia nauczycielom przyjęcie odpowiedzialności i skierowanie uwagi na szukanie rozwiązań, które sami mogliby wdrożyć.

Przekonanie nauczycieli, że chwalenie łączy się z brakiem wymagań

Zdarza się, że nauczyciele kierują się błędnym przekonaniem, że chwalenie oznacza brak wymagań. Wyciągają bezpodstawnie wniosek, że chwalenie uczniów wiąże się z powstrzymywaniem się od wszelkich uwag dotyczących pracy uczniów czy ich zachowania. Przekonanie to często wynika z błędnego rozumienia zarówno tego, czym jest dobrze sformułowana pochwała, jak i tego, jak efektywnie korygować zachowania.

Przekonanie nauczycieli, że dobra komunikacja z rodzicami wyeliminuje problemy wychowawcze

Zdarza się, że nauczyciele mają przekonanie, że jeśli będą dobrze przygotowani do rozmowy z rodzicami i ta rozmowa przebiegnie zgodnie z oczekiwaniami, to trudności w pracy z uczniem znikną. Udana współpraca z rodzicami może wesprzeć pracę z uczniami, może zwiększyć komfort pracy nauczyciela, natomiast nie wyeliminuje trudności. Sprawia, że proces radzenia sobie z trudnościami będzie przebiegał sprawniej, nie będzie dodatkowo połączony z konfliktem z rodzicami. Praca nad zmianą zachowania uczniów jest nieodłącznym elementem pracy nauczycieli.

Brak umiejętności komunikacyjnych rodziców

Zdarza się, że dobre przygotowanie nauczyciela nie wystarczy do prowadzenia efektywnej komunikacji. Niektórzy rodzice nie mają rozwiniętych kompetencji komunikacyjnych. Nauczyciel czasem spotyka osobę, która nie będzie potrafiła włączyć się w rozmowę bądź będzie przejawiać zachowania nieakceptowane społecznie (krzyki, przekleństwa). To szczególnie trudne w przypadku młodych nauczycieli bądź tych, którzy dopiero pracują nad rozwojem umiejętności komunikacyjnych. W takiej sytuacji ważnym źródłem wsparcia może być specjalista.

Załączniki:

1. Lista pytań do autoewaluacji dla nauczyciela (checklista)
2. Ankieta dla rodziców

Bibliografia:

Bender, Y. (2005). *The tactful teacher: Effective communication with parents, colleagues, and administrators*. Nomad Press.

Christenson, S. L., & Haysy, L. H. (2004). Family-school-peer relationships: Significance for social, emotional, and academic learning. W: J. E. Zins, R. P. Weissberg, M. C. Wang, & H. J. Walberg (Eds.). *Building academic success on social and emotional learning: What does the research say?* (pp. 59–75). New York, NY: Teachers College Press.

Graham-Clay, S. (2005). Communicating with Parents: Strategies for Teachers. *The School Community Journal*, 15(1), 117–129.

Harkness, F., Walker, J., & Meyer, F. (2022). Language Matters: Developing Inclusive, Strengths-Based Practice in a Cluster of Resource Teachers: Learning and Behaviour. *Australasian Journal of Special and Inclusive Education*, 46(2), 138–150. doi:10.1017/jsi.2022.11

Lemańska-Lewandowska, A. (2013). *Nauczyciele a dyscyplina w klasie szkolnej*. Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego.

Marzano, R. J., Marzano, J. S., Pickering, D. J. (2003). *Classroom management that works: Research-based strategies for every teacher*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.

Szumski, G., Karwowski, M. (2015). Rodzicielskie zaangażowanie w naukę gimnazjalistów sprawnych i ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. *Edukacja*, 135, 91–106.

Zins, J. E., Weissberg, R. P., Wang, M. C. and Walberg, H. J. (2004) *Building Academic Success on Social and Emotional Learning: What Does the Research Say?* Teachers College Press, New York.

Lista pytań do autoewaluacji dla nauczycielki/nauczyciela (checklista)

	Jak często...	Nigdy	Rzadko	Czasami	Często
1.	przed wysłaniem wiadomości do rodziców określasz jej cel?				
2.	przed wysłaniem wiadomości do rodziców określasz, jakiej reakcji od nich oczekujesz?				
3.	posługujesz się językiem faktów (tzn. podajesz obiektywny opis bez własnych interpretacji i subiektywnych odczuć)?				
4.	informujesz rodziców o pozytywnych zachowaniach dziecka pisemnie?				
5.	informujesz rodziców o pozytywnych zachowaniach dziecka ustnie?				
6.	ustalasz zasady potwierdzania odbioru wiadomości przez rodziców?				
7.	odpowiadając na e-mail napisany przez wzburzonego rodzica, starasz się najpierw opanować trudne emocje?				
8.	czytając e-mail napisany przez wzburzonego rodzica, pamiętasz o oddzieleniu jego emocji od faktów, które przedstawia?				

9.	w sytuacjach szczególnie trudnych odraczasz natychmiastową odpowiedź, aby przemyśleć jej treść?				
10.	w sytuacjach szczególnie trudnych przed wysłaniem wiadomości dajesz tekst do przeczytania innej osobie?				
11.	załączasz e-mail do wiadomości osób zainteresowanych, np.: nauczyciela współorganizującego kształcenie, wychowawcy, innego nauczyciela przedmiotowego, aby ułatwić przepływ informacji?				
12.	spotykasz się z rodzicami dziecka ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi razem z nauczycielem współorganizującym kształcenie, jeśli jest w twojej klasie?				
13.	planujesz zebrania z rodzicami razem z nauczycielem współorganizującym kształcenie, jeśli jest w twojej klasie?				
14.	komunikując się z rodzicami, uwzględniasz, jakie są Twoje obszary wpływu (sprawy edukacyjno-wychowawcze, za które ponosisz odpowiedzialność)?				
15.	przenosisz na rodziców odpowiedzialność za sprawy edukacyjno-wychowawcze, które zależą od Ciebie?				

16.	zwracając się do rodziców, określasz, w jaki sposób prosisz ich o wsparcie w danej sprawie?				
17.	zwracając się do rodziców, określasz, jaki efekt chciałbyś/chciałabyś osiągnąć w danej sytuacji?				
18.	zwracając się do rodziców, piszesz lub mówisz im, jakie chciałbyś/chciałabyś podjąć działania w danej sytuacji?				

Ankieta dla Rodziców

		TAK	NIE
1.	Czy zostały Państwu przedstawione zasady komunikowania się z wychowawcą(-czynią) i innymi nauczycielami w typowych, codziennych sytuacjach?		
2.	Czy zostały Państwu przedstawione zasady komunikowania się z wychowawcą(-czynią) i innymi nauczycielami w nagłych, nieprzewidzianych sytuacjach?		
3.	Czy wiecie Państwo, jak można się skomunikować z nauczycielem(-ką), by umówić się na spotkanie?		
4.	Czy wiecie Państwo, jakie obowiązują zasady dotyczące bezpośrednich kontaktów z nauczycielami w szkole, np. czy można przyjść w ciągu tygodnia do szkoły i porozmawiać z nauczycielem(-ką)?		
5.	Czy otrzymali Państwo przynajmniej jedną pisemną pozytywną wiadomość na temat zachowania swojego dziecka w ciągu ostatniego miesiąca?		
6.	Czy dostali Państwo przynajmniej jedną ustną pozytywną wiadomość na temat zachowania swojego dziecka w ciągu ostatniego miesiąca?		
7.	Czy nauczyciel(ka) informuje, jakich działań lub reakcji oczekuje w danej sytuacji?		
8.	Czy spotykają się Państwo czasami z wychowawcą(-czynią) i innym nauczycielem(-ką), np. współorganizującym kształcenie lub przedmiotowym, aby wspólnie poszukać dobrych rozwiązań w danej sytuacji?		

9.	Czy spotykają się Państwo czasami z wychowawcą(-czynią) i innym nauczycielem(-ką), np. współorganizującym kształcenie lub przedmiotowym, aby wspólnie porozmawiać o sukcesach lub trudnościach dziecka?		
10	Czy nauczyciel(ka) informuje o planowanych działaniach?		
11	Czy nauczyciel(ka) prosi o wsparcie w organizacji imprez lub wycieczek?		
12	Czy wiadomość, którą otrzymują Państwo od nauczyciela(-ki) opisuje fakty, które miały miejsce i pozbawiona jest emocji, jakie mogła wywołać?		
13	Czy proszą Państwo nauczyciela(-kę) o wyjaśnienia w razie wątpliwości związanych z podjętymi działaniami?		
14	Czy wymieniają się Państwo z nauczycielem(-ką) pomysłami, które wspierają lepsze funkcjonowanie dziecka?		
15	Czy nauczyciel(ka) informuje, jakie działania wspierające dziecko można podjąć w domu?		